

**ЛЕКЦІЯ 1. СОЦІАЛЬНЕ
ПРОЕКТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ
ЯК СПЕЦІАЛЬНА
СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ**

ПОНЯТТЯ «СОЦІОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ»

- Соціологія організацій — спеціальна соціологічна теорія ([теорія середнього рівня](#)) та відносно автономний напрям в [теорії організації](#), що намагається пояснити природу, механізми функціонування і розвитку [організацій](#), спираючись на соціологічну теорію.
- Принципова її відмінність від суміжних дисциплін полягає в тому, що ***соціологія організацій аналізує не процес ціледосягнення, а природу і стан колективного суб'єкта, що досягає мети.***
- Соціологія організацій сформувалася як дисципліна в 50-ті рр. в [США](#). Її [об'єктом](#) є організація як елемент [соціальної структури](#), а [предмет](#) визначається теоретичною спрямованістю дослідника.

ПРЕДМЕТНЕ ПОЛЕ СОЦІОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ

- еволюції, сучасної сутності і тенденцій розвитку організацій;
- особливостей організаційних структур різних форм і типів;
- структури організаційного середовища;
- внутрішніх організаційних процесів та їх зв'язків з процесами в зовнішньому середовищі;
- взаємодії організаційних та інших соціальних структур;
- взаємодії елементів, соціальних та несоціальних (економічних і технологічних) структур організації;
- регуляції організаційної поведінки шляхом організаційної культури;
- механізму управління організаціями і влади в організаціях;
- організаційних дисфункцій і можливостей їх усунення;
- закономірностей розвитку організаційних структур.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ КУРСУ

Організація як об'єкт вивчення соціології

- *Поняття «організація» вживається в декількох значеннях =>>*

У західній соціологічній думки організація представляється як довільну угоду людей, які об'єдналися в процесі роботи, розподіливши і закріпивши за кожним членом організації певну функцію для найбільш ефективної діяльності всієї організації в цілому.

- **Проектування** - від лат. projectus – процес створення проекту, прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, стану.

Організація
як функція

- як упорядкованість якогось об'єкта;
- це процес упорядкування, за допомогою якого створюється, зберігається і розвивається структура підприємства;

Організація
як процес

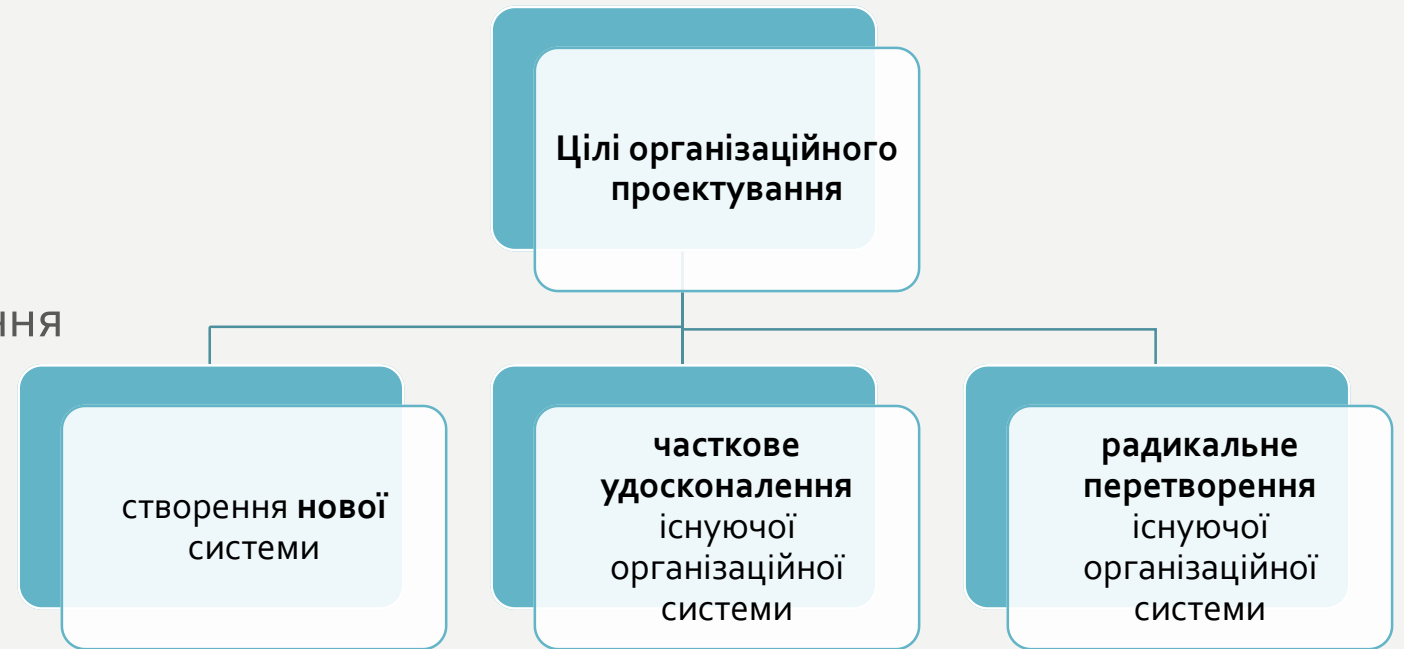
- як вид діяльності;
- організація - це процес, що включає розподіл функцій, налагодження стійких зв'язків, координацію;

Організація
як стан

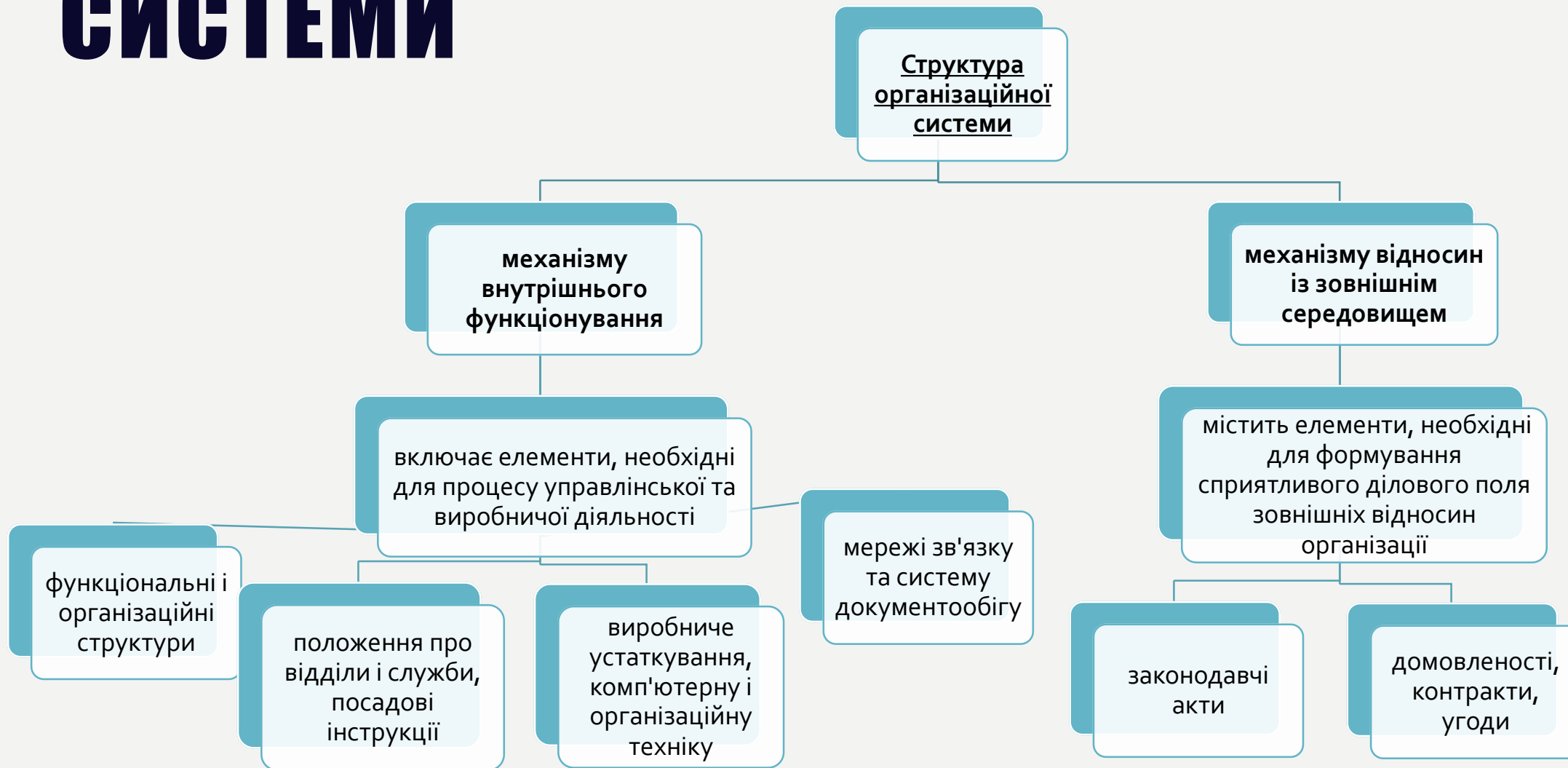
- як штучне об'єднання людей для вирішення яких-або завдань

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ПРОЕКТУВАННЯ

- Організаційне проектування – це впорядкування організаційно-структурних характеристик організації як системи для досягнення або поліпшення її ефективності, адаптивності і результативності.
- Організаційне проектування – це процес знаходження відповідності між ключовими елементами організації (структура, люди, завдання, системи рішень і заохочень).

СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

МЕТОДИ ПРОЕКТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Метод	Характеристика
Метод аналогій	передбачає використання досвіду проектування структур управління в аналогічних організаціях (зі схожими характеристиками: метою, технологією, специфікою, розміром і т.д.) та вироблення типових структур управління в різних видах організацій, визначення різних меж, умов і механізму застосування.
Експертний метод	ґрунтується на вивченні рекомендацій та пропозицій експертів , кваліфікованих фахівців. На основі опитування експертів здійснюється діагностичний аналіз організаційних структур організацій, що діють, та їх оцінка. Формуються основні наукові принципи формування організаційних структур з урахуванням конкретної ситуації та умов діяльності. Цей метод є найбільш гнучким і всеосяжним.
Метод структуризації мети	передбачає вироблення системи цілей і підцілей організації , включаючи їх кількісне та якісне формулювання і подальший аналіз організаційних структур з позицій їх відповідності системі цілей - визначення повноважень, якими наділяються відповідні органи управління.
Метод організаційного моделювання	полягає в розробці формалізованих математичних, графічних та інших відображень (моделей) розподілу повноважень і відповідальності в організації. Розроблені моделі є базою для проведення обчислювального експерименту з метою побудови аналізу й оцінки різних варіантів організаційних структур у взаємозв'язку їх змінних.

ЕТАПИ ПРОЕКТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

1. Аналіз діючої організаційної структури. Він покликаний установити, якою мірою вона відповідає вимогам, що висуваються до організації, тобто наскільки організаційна структура є раціональною з погляду встановлених критеріїв оцінки.

До критеріїв оцінки звичайно відносять принципи управління:

- співвідношення між централізацією і децентралізацією;
- обсяг контрольних функцій, установлений для кожного рівня правління;
- аналіз і оцінка апарату управління (кількість співробітників, розподіл повноважень і відповідальності);
- аналіз функцій управління (способи і технологія ухвалення управлінських рішень, принципи і методи мотивування працівників);
- оцінка господарської діяльності (зміна технології, поглиблення міжфірмової співпраці, упровадження інновацій) і т.п.

У результаті аналізу виявляються недоліки, з'ясовуються причини дуже повільного підвищення ефективності управління.

2. Проектування організаційних структур. Соціальна організація – складна система, що включає низку підсистем: виробничу (технологічну), економічну, соціальну, інформаційну, адміністративну та ін. Одні підсистеми піддаються раціональному проектуванню, а інші (наприклад, соціально-психологічна) через велике число змінних не можуть бути описані тільки раціональними величинами, вимагають діалектичного підходу **до якісного і кількісного описування їх функції та задач**. Цим пояснюється **специфіка проектування організаційних структур** управління. Її суть полягає в кількісно-якісному підході до оцінки організаційних структур, поєднанні формалізованих методів з суб'єктивною діяльністю керівників, фахівців та експертів з вибору й оцінки якнайкращих варіантів організаційних проектів.

3. Оцінка ефективності організаційних структур виходячи з рівня реалізації завдань, надійності та організованості системи управління, швидкості й оптимальності ухвалених рішень.

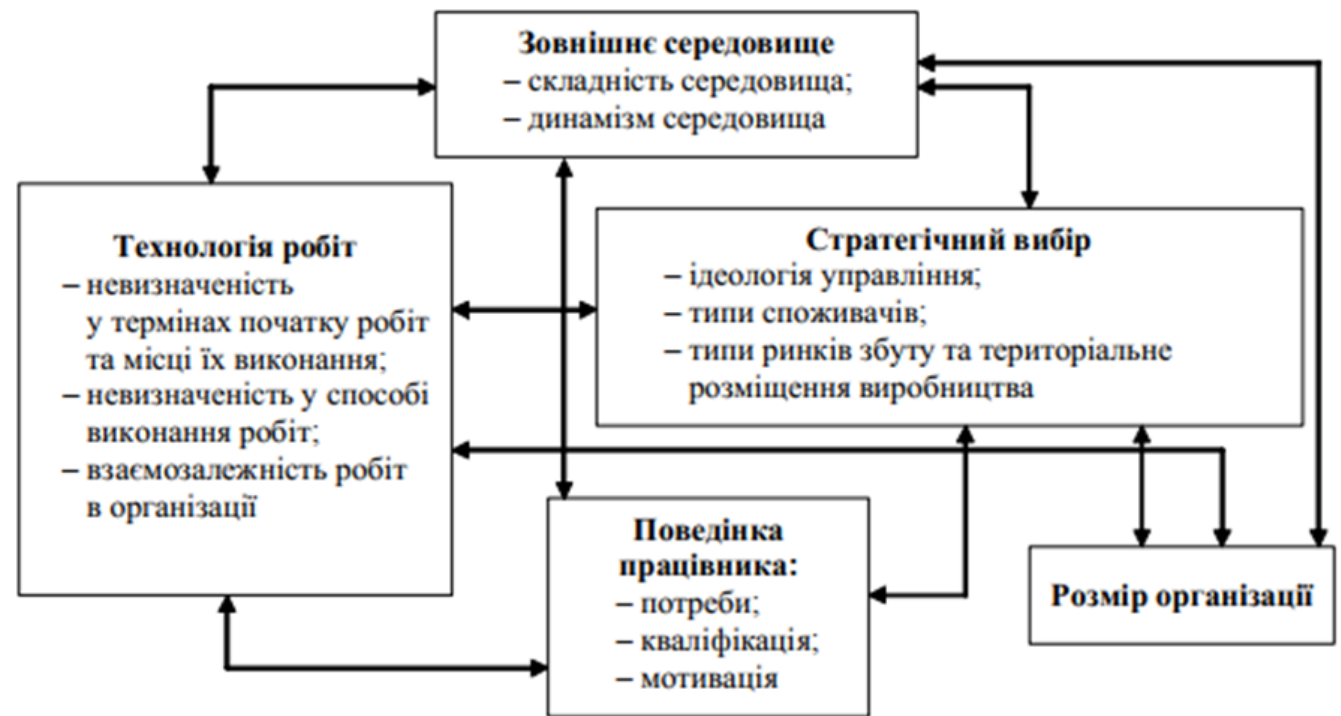

ЧИННИКИ ПРОЕКТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Проектуючи організаційні структури слід застосовувати системний підхід, що передбачає врахування зовнішніх і внутрішніх чинників оточення організації.

Такі чинники поділяють на 5 груп :

- стан зовнішнього середовища;
- технології в організації;
- стратегічний вибір керівництва організації щодо її цілей;
- поведінка працівників;
- розмір організації.

СТАН ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

1. *Стан зовнішнього середовища.* Зовнішнє середовище характеризують складність і динамізм.

- Складність зовнішнього оточення визначається тим, як багато чинників впливають на проектування організації.
- Динамізм зовнішнього оточення характеризується тим, як швидко змінюються чинники, що впливають на проектування організації.
- Двомірна класифікація чинників зовнішнього середовища дає змогу виявити **4 типи ситуацій**, кожна з яких співвідноситься з тим чи іншим видом діяльності

ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ

2. Технології в організації.

Під технологією розуміються дії працівника, матеріали, устаткування, а також способи, які він використовує для перетворення об'єкту своїх дій.

Проектування організації пов'язане з технологією роботи за двома напрямками:

- розподіл праці;
- групування робіт (створення підрозділів).

Розглянемо залежність між технологією та організаційним проектуванням за Д. Вудворт:

- **зі збільшенням технологічної складності зростає чисельність рівнів управління та «організаційна піраміда», збільшується інтервал контролю вищої ланки управління (TOP-менеджмент);**
- **при технології середнього ступеня складності - інтервал контролю менеджерів нижчої ланки (Low-менеджмент);**
- **організації, що характеризуються найбільшою складністю та найменшою складністю технологій, мають тенденцію до органічних проектів, а організації, що використовують технології середнього ступеня складності, віддають перевагу більш механістичним проектам.**

СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР КЕРІВНИЦТВА ОРГАНІЗАЦІЇ ЩОДО ЇЇ ЦІЛЕЙ

3. Стратегічний вибір керівництва організації щодо її цілей.

Можливі сфери стратегічного вибору, що безпосередньо пов'язані з проектуванням організаційної системи для організації:

- Перша сфера – **ідеологія управління**. Цінності і принципи, що лежать в основі організації впливають на такі елементи проектування організації, як розвиток горизонтальних зв'язків, масштаб керованості, кількість рівнів ієрархії, ланковість організаційної системи, централізація і децентралізація.
- Друга сфера – **споживачі**. Якщо в організації є індивідуальні й «організовані» споживачі, то ця подвійність має бути врахована при її проектуванні у всіх елементах.
- Третя сфера – **ринки збуту і територіальне розміщення виробництва**. Вихід організації з метою розміщення виробництва або продажу продукції за національні межі потребує врахування при проектуванні її організаційної системи чинника інтернаціоналізації та глобалізації.

ПОВЕДІНКА ПРАЦІВНИКІВ ТА РОЗМІР ОРГАНІЗАЦІЇ

4. Поведінка працівників. При проектуванні необхідно враховувати потреби, інтереси, установки, рівень кваліфікації, мотивації і дисциплінованості працівників.

5. Розмір (масштаб) організації. Коли організації стають більшими, то вони потребують складніших проектів.